

ԱՐԱՐԱՏԻ ՄԱՐԶ ARARAT MARZ

Մարզկենտրոնը՝
 ք. Արտաշատ

Marz centre
 Artashat town

Քաղաքները՝
 Արտաշատ
 Մասիս
 Արարատ
 Վեդի

Towns
 Artashat
 Masis
 Ararat
 Vedi

Տարածքը Territory	2 090 քառ. կմ/ sq. km
Հայաստանի Հանրապետության տարածքում մարզի տարածքի տեսակարար կշիռը, % Territory share of the marz in the territory of the Republic of Armenia, %	7.0
Համայնքներ, 2024թ. տարեևկգրի դրությամբ Communities, as of the beginning of 2024	5
Քաղաքներ Towns	4
Գյուղեր Villages	95
Բնակչության թվաքանակը 2024թ. տարեևկգրի դրությամբ Population number as of the beginning of the year, 2024	255.5 հազ. մարդ/ ths. person
<i>այդ թվում՝</i> <i>including:</i>	
Քաղաքային Urban	71.1 հազ. մարդ/ ths. person
Գյուղական rural	184.4 հազ. մարդ/ ths. person
Հայաստանի Հանրապետության բնակչության ընդհանուր թվաքանակում մարզի բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը 2023 թ., % Share of marz population in the total population of the Republic of Armenia 2023, %	8.5
Քաղաքային բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը 2023 թ., % Share of urban population size 2023, %	27.8
Գյուղատնտեսական նշանակության հողեր Agricultural land	155 943.7 հա/ ha
այդ թվում՝ վարելահողեր including: arable land	23 760.5 հա/ ha

Արարատի մարզը գտնվում է Հայաստանի Հանրապետության տարածքի հարավ-արևմուտքում:

Մարզը հյուսիս-արևմուտքից սահմանակից է Արմավիրի մարզին, հյուսիսից՝ Երևան քաղաքին և Կոտայքի մարզին, արևելքից՝ Գեղարքունիքի և Վայոց ձորի մարզերին, հարավից՝ Ադրբեջանին, իսկ հարավ-արևմուտքից, պետական սահմանով՝ Թուրքիային:

Արարատի մարզը հանրապետության տնտեսապես զարգացած մարզերից է:

2023թ. մարզի տնտեսության հիմնական ոլորտների տեսակարար կշիռները ՀՀ տնտեսության համապատասխան ոլորտների ընդհանուր ծավալում կազմել են.

- արդյունաբերություն 9.8 %,
- գյուղատնտեսություն 14.6 %,
- շինարարություն 7.0 %,
- մանրածախ առևտուր 3.5 %,
- ծառայություններ 1.4 %:

Տնտեսության հիմքը գյուղատնտեսությունն է, որը հիմնականում մասնագիտացած է խաղողագործության, պտղաբուծության և բանջարաբուծության մեջ:

Մարզի տնտեսության զարգացման համար իրենց դերն ունեն նաև զբոսաշրջային ռեսուրսները: Տարեկան հազարավոր զբոսաշրջիկներ այցելում են Խոր Վիրապի վանքային համալիր, Պարույր Սևակի տուն-թանգարան և այլ վայրեր: Էկոզբոսաշրջության զարգացման համար բավարար նախադրյալներ կան Խոսրովի արգելոցում և Դաշտաքարում:

Բեռնաուղևորափոխադրումները մարզում իրականացվում են ավտոմոբիլային տրանսպորտով:

Արարատի մարզի տարածքով է անցնում հանրապետական նշանակության Երևան-Երասխ երկաթուղին:

Արդյունաբերության առաջատար ուղղությունները սննդամթերքի, ծխախոտային արտադրատեսակների, խմիչքների արտադրություններն են, ինչպես նաև հիմնային մետաղների արտադրությունն այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրատեսակների արտադրությունը:

Մարզի բազմաճյուղ արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է:

Արտաշատ քաղաքը (2024թ. տարեկազմի՝ 21.7 հազ. բնակիչ) **մարզկենտրոնն** է: Քաղաքը գտնվում է Երևանից 30 կմ հեռավորության վրա, զբաղեցնում է 800 հա տարածություն:

Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ

The Ararat marz is located in the Southwestern part of the Republic of Armenia.

The marz borders the Armavir marz from the North-West, Yerevan city and Kotayk marz from the North, Gegharkunik and Vayots dzor marz from the East, Azerbaijan from the South, and Turkey, across the state border from the South-West.

Ararat marz is one of the economically developed marzes of the republic.

In 2023 the share of economy main branches of the RA Ararat marz in total volume of correspondent branches of the republic comprised.

- industry 9.8 %,
- agriculture 14.6 %,
- construction 7.0 %,
- retail trade 3.5 %,
- services 1.4 %.

The basis of the economy is agriculture, which mainly specializes in viticulture, fruit growing and vegetable growing.

Tourism resources also play a role in the development of the marz's economy.

Every year, thousands of tourists visit Khor Virap monastery complex, Paruyr Sevak House-museum and other places. There are sufficient prerequisites for the development of ecotourism in Khosrov reserve and Dashtakar.

Freight and passenger transportations in the marz are implemented by road transport.

Yerevan-Yeraskh railway of republican importance run through the territory of the marz.

The leading trends of industry are manufacture of food products of drinks as well as manufacture of basic tobacco metals and other non-metallic mineral products.

Manufacturing is the main trend of multibranch industry of the marz.

Artashat town (as of the beginning of 2024 comprised 21.7 ths. inhabitants) is the **centre of the marz**. The town is situated in 30 km distance from Yerevan, it occupies the area of 800 ha.

Manufacturing is the main trend of industry of the town, in which manufacture of food products and beverages

հատկապես առանձնանում են սննդամթերքի և խմիչքների արտադրությունը (մրգերի, բանջարեղենի վերամշակում և պահածոյացում, թորած ալկոհոլային խմիչքների), ինչպես նաև ոչ մետաղական հանքային այլ արտադրանքի արտադրությունը (կղմինդրի, աղյուսի և թրծված կավից շինարարական արտադրատեսակների, բնական քարերից երեսպատման նյութերի արտադրությունը):

Քաղաքի տնտեսական կյանքում էական դեր ունի նաև գյուղատնտեսությունը, որի հիմնական ուղղությունը բուսաբուծությունն է:

Արարատ քաղաքը (2024թ. տարեկզբին՝ 17.0 հազ. մարդ) գտնվում է Երևանից 47 կմ հեռավորության վրա, հիմնադրվել է 1936թ.-ին: Հայտնի է որպես արդյունաբերական կենտրոն:

Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ իր գերակշիռ տեղն ունի ոչ մետաղական հանքային և այլ արտադրանքի արտադրությունը (ցեմենտի, կրի և ասբոցեմենտային իրերի արտադրությունը):

Վեդի քաղաքը (2024թ. տարեկզբին՝ 11.6 հազ. մարդ) գտնվում է Վեդի գետի աջ ափին, Երևանից 48 կմ հեռավորության վրա: Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որում կարևոր տեղ է զբաղեցնում բնական քարերից երեսպատման նյութերի, էլեկտրական և հսկիչ սարքերի ու սարքավորումների, պլաստմասսաներից պատրաստվող շինարարական իրերի արտադրությունը: Քաղաքի տնտեսական կյանքում էական դեր ունի նաև գյուղատնտեսությունը, որի հիմնական ուղղությունը դաշտավարությունն է:

Վեդին հարուստ է ստորգետնյա հանքային ջրերի պաշարներով:

Վեդին տարածքի մեծությամբ մարզի ամենափոքր քաղաքն է: Այն առավել հայտնի է իր գինով և այլ խմիչքներով:

Մասիս քաղաքը (2024թ. տարեկզբին՝ 20.8 հազ. մարդ) գտնվում է Հրազդան գետի ձախ ափին, Երևանից 14 կմ հեռավորության վրա: Խոշոր երկաթուղային ապրանքային կայան է, որն ունի միջմարզային նշանակություն և սպասարկում է Երևան քաղաքին: Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ գերակշիռ տեղ է զբաղեցնում սննդամթերքի արտադրությունը, թղթի և թղթային արտադրատեսակների արտադրությունը և ծխախոտի ապրանքների արտադրությունը:

(processing and canning of fruit and vegetable, manufacture of distilled alcoholic beverages) as well as manufacture of other non-metallic mineral products (food products processing and preserving of fruit and vegetables, manufacture of paper and paperboard) and manufacture of tobacco products (tobacco fermentation) comprise prevailing part.

Agriculture is of great importance in the economic life of the town as well, in which cultivation is the main trend.

Ararat town (as of the beginning of 2024 comprised 17.0 ths. people) is situated in 47 km distance from Yerevan and it was found in 1936. It is known as an industrial centre.

Manufacturing is the main trend of industry of the town, in which manufacture of other non-metallic mineral products (manufacture of cement, lime carbonate, asbestos cement products) comprises its prevailing part.

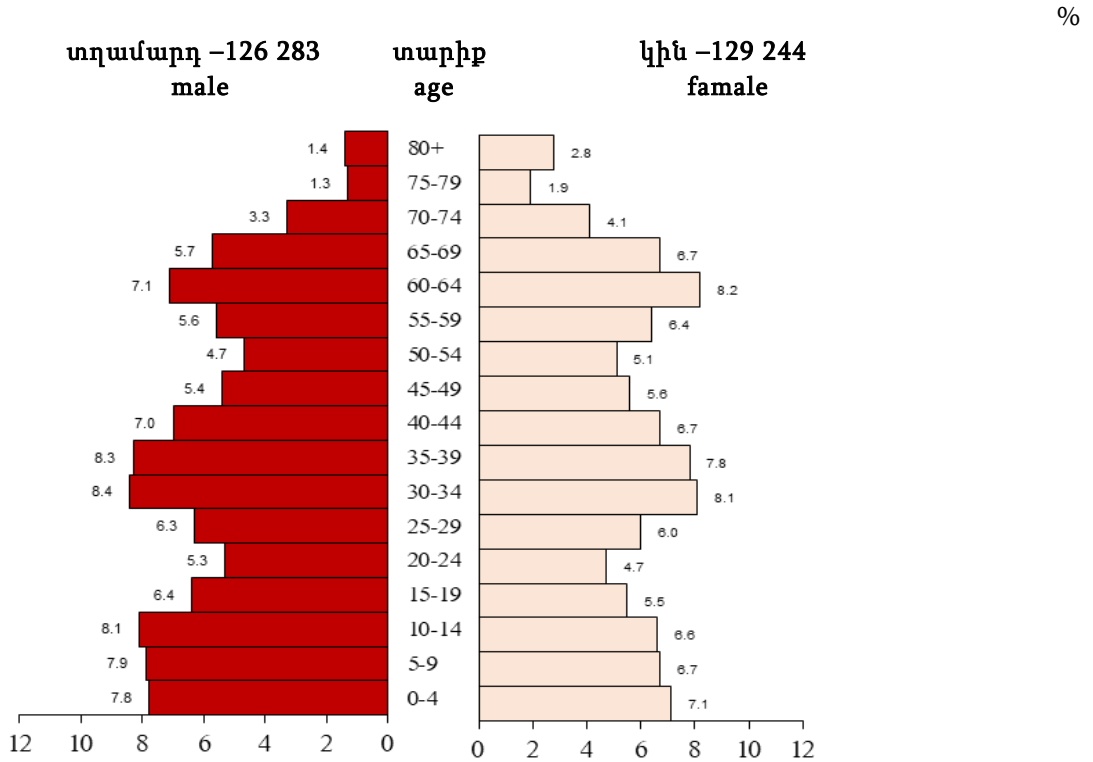
Vedi town (as of the beginning of 2024 comprised 11.6 ths. people) is situated on the right bank of Vedi River, in 48 km distance from Yerevan. Manufacturing is the main trend of industry of the town, in which manufacture of clothing materials from natural stones, manufacture of electrical equipment and control apparatus, manufacture of builders' ware of plastic are of great importance. Agriculture is of great importance in the economic life of the town as well, in which cultivation is the main trend.

Vedi is rich in underground mineral water reserves.

Vedi is the smallest town in the marz in terms of area. It is best known for its wine and other beverages.

Masis town (as of the beginning of 2024 comprised 20.8 ths. people) is situated on the left bank of Hrazdan River, in 14 km distance from Yerevan. It is a big railway and goods transporting station, which is of interregional importance and supplies Yerevan city. Manufacturing is the main trend of industry of the town, in which manufacture of wood and wood products and manufacture of tobacco products comprise prevailing part.

ԱՐԱՐԱՏԻ ՄԱՐԶ ՄՇՏԱԿԱՆ ԲՆԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՍԵՌՈՍԱՆՐԻՔԱՅԻՆ ԲՈՒՐԳԸ,
 2024թ. հունվարի 1-ի դրությամբ
 AGE AND SEX PYRAMID OF ARARAT MARZ DE JURE POPULATION,
 2024 as of January 1

ՔԱՂԱՔՆԵՐ
 TOWNS/CITIES

Անվանումը	Town name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2024թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ ¹ Number of permanent population as of January 1, 2024, person ¹
Արտաշատ	Artashat	21 726
Մասիս	Masis	20 774
Արարատ	Ararat	16 986
Վեդի	Vedi	11 625

¹ Քաղաքների բնակչության թվաքանակը ներկայացված է ՀՀ 2022թ. մարդահամարի հիմքով վարվող բնակչության ընթացիկ հաշվառմամբ:
 The population of cities/towns are presented according to the current population statistics based on the RA 2022 Population Census.

ԳՅՈՒՂԵՐՆ ԸՍՏ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐԻ
VILLAGES ACCORDING TO COMMUNITIES

	Անվանումը	Name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2024թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ ¹ Number of permanent population as of January 1, 2024, person ¹
Արտաշատ համայնք Artashat community			
1	Աբովյան	Abovyan	1 297
2	Ազատավան	Azatavan	2 978
3	Այգեզարդ	Aygezard	3 072
4	Այգեպատ	Aygepat	1 517
5	Այգեստան	Aygestan	2 462
6	Արաքսավան	Araksavan	838
7	Արևշատ	Arevshat	1 786
8	Բաղրամյան	Baghramyán	1 864
9	Բարձրաշեն	Bardsrashen	1 265
10	Բերդիկ	Berdik	887
11	Բերքանուշ	Berkanush	1 983
12	Բյուրավան	Byuravan	1 189
13	Բուրաստան	Burastan	2 012
14	Գետազատ	Getazat	2 115
15	Դալար	Dalar	2 813
16	Դեղձուտ	Deghdsut	934
17	Դիմիտրով	Dimitrov	1 232
18	Դիտակ	Ditak	683
19	Դվին	Dvin	2 905
20	Լանջազատ	Lanjazat	1 486
21	Կանաչուտ	Kanachut	1 335
22	Կաքավաբերդ	Kaqavaberd	-
23	Հնաբերդ	Hnaberd	643
24	Հովտաշեն	Hovtashen	1 146
25	Մասիս	Masis	1 583
26	Մխչյան	Mkhchyan	5 013
27	Մրգանուշ	Mrganush	1 099
28	Մրգավան	Mrgavan	1 807
29	Մրգավետ	Mrgavet	2 514

¹ ՀՀ մարզերի գյուղերի այս տվյալների սկզբնաղբյուրը՝ համայնքների կողմից տարեկան կտրվածքով ներկայացվող «Գյուղական բնակչության սեռատարիքային կազմը» վիճակագրական հաշվետվություններն են: Այդ սկզբնաղբյուրներով ՀՀ 953 գյուղական վայրերի մշտական բնակչության թվաքանակների հանրագումարը՝ ամբողջությամբ և ըստ մարզերի, ունի որոշակի շեղում բնակչության ընթացիկ հաշվառման համանուն տվյալներից, որոնք խարսխված են Արդարադատության նախարարության Քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման և Ոստիկանության (ճշգրտված՝ տ/տ կենսապայմանների ամբողջացված հետազոտության արդյունքներով) վարչական ռեգիստրների տվյալների վրա: Ընդ որում, վերջինս վերագնահատված է ՏՏԿԱՀ արդյունքներով ստացված միգրացիայի տվյալներով (շեղումը՝ 01.01.2024թ.-ի դրությամբ ՀՀ մասշտաբով՝ կազմել է 10.7%): Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է գյուղերի միջև տվյալ տեղեկության գրանցման, փոխանակման, համադրման և անվանական տվյալների մակարդակով ստուգաճշտման համակարգի բացակայությամբ:

The sources of these data on RA villages are statistical annual reporting forms «Age and Sex composition of rural population» provided by the communities. According to this source the total permanent population of RA 953 villages, as a whole and by marzes (regions), have some deviation from the same data of current statistics of population, which are based on the administrative registers of the Civil Status Acts of the Ministry of Justice and the Police (Adjusted by the Results of Integrated Living Conditions Survey), while the latter is statistically adjusted by the migration results of ILCS (as of 01.01.2024 the deviation comprised 10.7% for the RA). The deviation is mainly due to the lack of a system for registration, exchange, comparison and verification of the given information between the villages at the level of nominal data.

ՀՀ ՄԱՐԶԵՐԻ ԵՎ ԵՐԵՎԱՆ ՔԱՂԱՔԻ ՍՈՑԻԱԼ - ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳՐԵՐԸ
SOCIO - ECONOMIC CHARACTERISTICS OF MARZES AND YEREVAN CITY OF THE RA

	Անվանումը	Name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2024թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ ¹ Number of permanent population as of January 1, 2024, person ¹
30	Նարեկ	Narek	1 142
31	Նշավան	Nshavan	1 593
32	Նորաշեն	Norashen	3 737
33	Շահումյան	Shahumyan	4 409
34	Ոստան	Vostan	3 216
35	Ջրաշեն	Jrashen	1 691
36	Վարդաշեն	Vardashen	490
37	Վերին Արտաշատ	Verin Artashat	4 042
38	Քաղցրաշեն	Qaghtsrashen	3 049
Արարատ համայնք Ararat community			
1	Արարատ	Ararat	8 211
2	Ավշար	Avshar	4 899
3	Արմաշ	Armash	2 700
4	Երասխ	Yeraskh	961
5	Զանգակատուն	Zangakatun	1 169
6	Լանջառ	Lanjar	197
7	Նոյակերտ	Noyakert	2 140
8	Ուրցալանջ	Urtsalanj	132
9	Պարույր Սևակ	Paruyr Sevak	624
10	Սուրենավան	Surenavan	2 672
11	Վարդաշատ	Vardashat	168
12	Տիգրանաշեն	Tigranashen	149
Մասիս համայնք Masis community			
1	Այնթափ	Ayntap	10 308
2	Ազատաշեն	Azatashen	812
3	Արբաթ	Arbat	2 220
4	Արգավանդ	Argavand	2 032
5	Արևաբույր	Arevabuyr	1 362
6	Գեղանիստ	Geghanist	3 363
7	Գետափնյա	Getapnya	1 498
8	Դաշտավան	Dashtavan	2 118
9	Դարակերտ	Darakert	2 805
10	Դարբնիկ	Darbnik	1 152
11	Զորակ	Zorak	2 171
12	Խաչիառ	Khachpar	2 219
13	Հայանիստ	Hayanist	2 430
14	Հովտաշատ	Hovtashat	4 224
15	Ղուկասավան	Ghukasavan	2 217
16	Մարմարաշեն	Marmarashen	3 607
17	Նիզամի	Nizami	1 320
18	Նոր Խարբերդ	Nor Kharberd	8 478
19	Նոր Կյուրին	Nor Kyurin	1 193
20	Նորաբաց	Norabats	2 579
21	Նորամարգ	Noramarg	2 241
22	Ջրահովիտ	Jrahovit	1 048
23	Ռանչպար	Ranchpar	1 298
24	Սայաթ -Նովա	Sayat-Nova	2 375
25	Սիս	Sis	1 317
26	Սիփանիկ	Sipanik	589

ՀՀ ՄԱՐԶԵՐԻ ԵՎ ԵՐԵՎԱՆ ՔԱՂԱՔԻ ՍՈՑԻԱԼ - ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳՐԵՐԸ
SOCIO - ECONOMIC CHARACTERISTICS OF MARZES AND YEREVAN CITY OF THE RA

	Անվանումը	Name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2024թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ ¹ Number of permanent population as of January 1, 2024, person ¹
Վեդի համայնք Vedi community			
1	Այգավան	Aygavan	4 520
2	Արալեզ	Aralez	2 635
3	Գինեվետ	Ginevet	717
4	Գոռավան	Goravan	2 680
5	Դաշտաքար	Dashtaqar	616
6	Եղեգնավան	Yeghegnavan	1 537
7	Լանջանիստ	Lanjanist	79
8	Լուսաշող	Lusashogh	504
9	Լուսառատ	Lusarat	2 739
10	Նոր կյանք	Nor Kyanq	2 760
11	Նոր ուղի	Nor Ughi	889
12	Շաղափ	Shaghaph	901
13	Ոսկետափ	Vosketap	4 820
14	Սիսավան	Sisavan	2 257
15	Վանաշեն	Vanashen	2 730
16	Տափերական	Taperakan	4 078
17	Ուրցաձոր	Urtsadsor	3 231
18	Փոքր Վեդի	Pokr Vedi	3 523
Վերին Դվին համայնք Verin Dvin community			
1	Վերին Դվին	Verin Dvin	1 862

ԱՐԱՐԱՏԻ ՄԱՐԶԻ ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ 10 000 ԲՆԱԿԻՉ ՈՒՆԵՑՈՂ ՀԱՄԱՅՆՔԻ
ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԻ ՇԱՐՔ ԲՆՈՒԹԱԳՐԻՉՆԵՐ, 2023թ.
SOME SOCIAL INDICATORS OF DISTRICT COMMUNITY WITH 10 000
POPULATION IN ARARAT MARZ, 2023

	Ընդամենը Total	ներառյալ՝ including:		
		կին ¹ women ¹	տղամարդ ¹ men ¹	
Բնակչությունը, մարդ	10 000	5 058	4 942	Population, person
Ծնվածներ, մարդ	155	73	82	Births, person
Մահացածներ, մարդ	81	38	43	Deaths, person
Ամուսնություններ	57	X	X	Marriages
Ամուսնալուծություններ	13	X	X	Divorces
Մեկ բնակչի ապահովվածությունն ընդհանուր բնակմակերեսով, քառ.մ	36.8	X	X	Total area of housing stock provided per inhabitant, square metre
Կրթության ոլորտ, հաճախումը կրթօջախներ, մարդ՝				Education sphere, attendance to educational institutions, person
նախադպրոցական	278	131	145	pre-school
Հանրակրթական	1 666	796	870	general schools
երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի դպրոցներ, մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոններ	189	136	53	musical, art schools, creative centers for children
նախնական մասնագիտական (արհեստագործական)	11	2	9	preliminary vocational
միջին մասնագիտական	69	35	34	middle vocational
բարձրագույն մասնագիտական	-	-	-	higher vocational
Առողջապահության ոլորտ՝				Public health sphere
հաճախել են պոլիկլինիկա տարվա ընթացքում (հաճախումների քանակը)	30 496	annual attendance to polyclinic during the year (number of attendances)
Մարզիկներ, մարդ	51	2	49	Athletes, person
Սոցիալական ապահովության ոլորտ				Social insurance sphere
ընդամենը կենսաթոշակառուներ, տարեվերջի դրությամբ, մարդ	1 464	831	633	total pensioners/ as of the end of the year/ person
աղքատության ընտանեկան նպաստ և միանվագ դրամական օգնություն ստացող ընտանիքներ	229	X	X	families that get poverty family benefit and one-time benefit
Հաճախումների քանակը տարվա ընթացքում				Annual attendance during the year
Գրադարան	8 512	Library
Թատրոն	501	Theatre
Համերգ	-	Concert
Թանգարան	1 058	Museum
Իրավական ոլորտ				Law sphere
հանցագործության դեպքերի քանակը, տարվա ընթացքում	101	X	X	total crimes, during the year
այդ թվում՝ ոչ մեծ ծանրության	53	X	X	of which - not grave crime
միջին ծանրության	34	X	X	medium crime
ծանր	10	X	X	grave crime
առանձնապես ծանր	3	X	X	special grave crime

¹ Ցուցանիշները հաշվարկային են:
The indicators are accountable.